

De toenemende rol van leren in de transitie naar de Next Economy.

In dit essay stellen we voor dat de rol van leren groter moet worden naarmate de transitie naar een Next Economy vorm krijgt. Als de Metropoolregio Rotterdam Den Haag deze transitie echt wil maken, dan zouden stakeholders van en met elkaar moeten leren. Het belang en de rol van leren – op individu, organisatie en systeemniveau- neemt toe naarmate de transitie sneller verloopt. Dit vanwege de toenemende complexiteit van het systeem. Maar dat leren gaat niet vanzelf. Het gebruik van het concept Sustainability Learning biedt een sterk raamwerk voor het bevorderen van leren in complexe situaties, zoals een transitie.

Het document 'Roadmap Next Economy' begint met "Onze wereld is in transitie. Wereldwijde tendensen zoals klimaatverandering, geopolitieke veranderingen zoals de opkomst van nieuwe economische machten, toenemende migratie, groeiende ongelijkheid, uitputting van natuurlijke hulpbronnen, disruptieve technologische innovaties en de opkomst van gemeenschappelijk bezit sturen deze transitie in de richting van een systeemverandering. We moeten anticiperen op deze verandering; een fundamentele omslag is nodig in de manier waarop we onze samenleving organiseren." In de metropoolregio Rotterdam Den Haag zien we dat het organiseren van de economische kant van de samenleving zich steeds meer richt op het ontwikkelen van innovatieve ondernemende ecosystemen. Ecosystemen zijn nodig voor het maken van de grote transitie naar de Next Economy vanwege de complexiteit die zulke transities met zich meebrengt. De complexiteit rondom duurzaamheidsvraagstukken is bijvoorbeeld enorm. In onze onderzoeken over circulair ondernemerschap bij Inholland zien we dat bedrijven die willen innoveren om een circulair product te produceren dat niet alleen kunnen - ze hebben een breed scala aan partners nodig. Voorheen waren dat meestal partners vanuit hun reguliere keten. Maar een circulair product ontwikkelen betekent partijen buiten je reguliere keten meenemen in het ontwerp. Bijvoorbeeld afvalinzamelaars die kennis hebben over hergebruik van de grondstoffen die gebruikt zijn. Verder zien we dat circulair ondernemerschap, en andere duurzaam-georiënteerde innovatie- of veranderingstrajecten, plaats moet vinden in een ecosysteem waarin organisaties vanuit de 'Triple Helix'; industrie, overheid en kennisinstellingen vertegenwoordigd zijn. Het idee van een triple helix constructie is erg belangrijk als basis voor een ecosysteem, maar onze onderzoeken wijzen uit dat het creëren van zulke triple-helix-ecosystemen knap lastig kan zijn. Dit vanwege de diversiteit aan belanghebbenden. Mensen hebben verschillende belangen, verschillende doelen en spreken ook een ander taal. In ons onderzoek zien we ook dat vanwege deze diversiteit, kennisuitwisselingsprocessen binnen zulke ecosystemen niet vanzelf gaan – ze moeten zo ingericht zijn dat de interactie tussen deelnemers effectief is. Het concept van leren, en dan specifiek 'sustainability learning' (SL vanaf nu) biedt een sterk model voor het inrichten van de communicatie- en kennisontwikkelingsprocessen binnen ecosystemen. In de volgende paragrafen leggen we uit wat SL is, en hoe je die processen binnen een ecosysteem kan inrichten zodat het gebeurt. Daarna gebruiken we een aantal voorbeelden vanuit onze praktijk om te laten zien hoe SL kan worden bevorderd.

Wat is SL en hoe zorg je voor leerprocessen?

Wij definiëren leren als een proces dat tot een verandering in capaciteit leidt. SL is een specifiek type leren gerelateerd aan duurzaamheidsvraagstukken dat plaatsvindt in een sociale omgeving met deelnemers vanuit de triple helix. Dus de uitkomsten van SL-processen binnen ecosystemen zijn veranderingen in de capaciteiten van zowel de individuele deelnemers als de organisaties die ze vertegenwoordigen - en uiteindelijk het hele systeem. Als voorbeeld kunnen we een het programma Greenport West-Holland gebruiken. Dit initiatief is een samenwerkingsverband van ondernemers, overheden, onderwijs- en kennisinstellingen met het doel om gezamenlijk een gezonde, vitale en

duurzame toekomst voor het regionale tuinbouwcluster te bevorderen (zie <https://greenportwestholland.nl/over-greenport/>). Een onderdeel van de Greenport West-Holland is het Innovatiepact. Het Innovatiepact is een programma van interventies gericht op het creëren van een innovatieve ondernemende ecosystemen binnen Greenport West-Holland. In ons recentelijk evaluatieonderzoek van het Innovatiepact, hebben we gevonden dat veel van de Innovatiepactinterventies zijn gericht op het creëren van een sterke leeromgeving. Bijvoorbeeld het organiseren van communities of practice en andere sociale leeromgevingen gericht op complexe innovatievragen. Binnen deze communities wordt nieuwe kennis ontwikkeld dat gebruikt kan worden door de deelnemers en of hun organisatie. Werken in deze leeromgevingen resulteert dus in leren - een verandering in de capaciteiten van de deelnemers. In ons evaluatieonderzoek van de Innovatiepact hebben we gezien dat er gezamenlijke projectplannen zijn geschreven. Deze typen kennisproducten zijn tekens van (sustainability) leren.

Leren met anderen vanuit andere achtergronden is niet altijd makkelijk. En het schrijven van een projectplan met mensen van zeer diverse professionele achtergronden vraagt om nieuwe competenties voor een effectieve samenwerking. Bijvoorbeeld het vermogen om te kunnen reflecteren op je eigen insteek en achtergrond in relatie tot die van ander experts. Om SL-processen effectief te laten lopen zijn competenties nodig rondom het managen van de sociale en technische aspecten van het project. Bijvoorbeeld om ervoor te zorgen dat er consensus is over elementen van het project en de integratie van de verschillende perspectieven in het eindproduct.

Hoe leer je om effectief te zijn in SL-processen?

Voor een professional vindt leren plaats tijdens het proces. Bijvoorbeeld door het gezamenlijke schrijven van een projectplan met individuen uit de triple helix. Effectief leren voor een professional is afhankelijk van eigen motivatie en de inrichting van de leeromgeving. Maar het gaat niet vanzelf en als die leeromgeving minder sterk ingericht is, kan het behoorlijk misgaan. Maar naarmate we in de Next Economy zijn, met al haar complexiteit, moeten we zorgen dat mensen de nodige competenties al hebben voordat ze gaan beginnen. Er zijn een aantal belangrijke voorwaarden voor curriculaontwikkeling rondom SL en hier is de hogeschool precies mee bezig. Als eerste moet het curriculum rekening houden met de twee soorten competenties die zojuist zijn besproken. Daarnaast zouden de curricula nieuwsgierigheid moeten cultiveren over andere disciplines en een acceptatie van hoe anderen denken en handelen. Verder moet de curricula bestaan uit zowel praktische als theoretische elementen. Deze laatste zijn belangrijk voor het verwerven van kennis over verschillende velden en voor het werken in een complexe omgeving. De hogeschool is bezig om kenniswerkplaatsen te ontwikkelen om te zorgen dat curricula voldoen aan de hierboven gestelde eisen. Kenniswerkplaatsen – als ze effectief ontworpen en ontwikkeld zijn - zijn leer en werkomgevingen waar SL plaats vindt.

In sum, in onze onderzoeken zien we dat de ontwikkeling van innovatieve, ondernemende ecosystemen een belangrijk aspect is van de transitie naar de Next Economy. We constateren dat hoe verder deze transitie vordert, hoe belangrijker de rol van SL wordt om het tot een realiteit te maken.